

УДК 342.511:343.9

Купченко Тамара Борисівна –
головний консультант Управління
забезпечення зв'язків з Кабінетом
Міністрів України Адміністрації
Президента України

Роль і місце повноважень Президента України у сфері боротьби з організованою злочинністю

Метою дослідження, результати якого викладено у цій статті, є розкриття змісту повноважень Президента України як глави держави та гаранта і визначення суті наукової проблеми щодо їх місця та ролі у сфері боротьби з організованою злочинністю.

Ключові слова: повноваження, Президент України, боротьба з організованою злочинністю.

На сьогоднішньому етапі розвитку суспільства та Української держави особливої ваги набуває *проблема* визначення повноважень Президента України як Глави держави та Гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини та громадянина, й окреслення їх місця та ролі у сфері боротьби з організованою злочинністю. Адже організована злочинність, як частина загальної злочинності (її особливий вид), поєднує найнебезпечніші вияви багатьох видів умисної злочинності: насильницької, корисливої, економічної, корупційної, а її основними цілями є збільшення кримінальних доходів (отримання надприбутків) та посилення впливу на владні структури [1, с. 574]. Масштаб діяльності організованої злочинності вкрай великий, а збиток від неї величезний. У доповіді Національної розвідувальної ради США “Глобальні тенденції розвитку людства до 2015 року” [2] зазначено: “Доступні нам дані говорять про те, що щорічні доходи від організованої злочинної діяльності становлять: 100–300 млрд доларів від торгівлі наркотиками; 10–12 млрд доларів від затоплення токсичних та інших небезпечних відходів; 9 млрд доларів від розкрадань автотранспорту в США і Європі, 7 млрд доларів від переміщення через кордони незаконних мігрантів; близько мільярда доларів від порушення прав на інтелектуа-

льну власність шляхом незаконного копіювання відеофільмів, комп'ютерних програм та інших товарів. Шкода від корупції оцінюється приблизно в 500 млрд доларів, що становить близько 1 % світового ВВП. Цей збиток є наслідком уповільнення економічного зростання, зменшення іноземних інвестицій і зниження прибутків. Приміром, за даними Європейського банку реконструкції та розвитку, фірми, що займаються бізнесом у Росії, витрачають від 4 до 8 % річного доходу на хабарі". За ранжируванням Групи оцінки міжнародних ризиків (MIG), проведеним у 2003 році серед 156 країн, в яких вивчалася ситуація, Україна увійшла в десятку держав з найгіршими показниками за комбінованим індексом сприйняття організованої злочинності (ОСРІ) [3].

Поширення організованої злочинності та корупція в Україні на законодавчому рівні визначено чинниками, що створюють реальну загрозу національній безпеці України [4], забезпечення якої Конституцією України віднесено до основних завдань і повноважень Президента України [5]. Основний Закон (ст. ст. 3, 17, 18, 19, 106, 113) гарантування безпеки людини і громадянина, держави і суспільства покладає на державу та передбачає реалізацію у цьому напрямі відповідних повноважень органами законодавчої, виконавчої, судової влади, а також недержавними організаціями та громадянами. З огляду на це та виходячи з інших конституційних приписів у Законі України "Про основу національної безпеки України" [6], поряд з Президентом України, суб'єктами національної безпеки визначено Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Раду національної безпеки і оборони України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, Національний банк України, суди загальної юрисдикції, прокуратуру України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, Збройні Сили України, Службу безпеки України, Службу зовнішньої розвідки України, Державну прикордонну службу України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України, громадян України та їх об'єднання.

Як одна із складових національної безпеки України сфера боротьби з організованою злочинністю потребує чіткого розмежування повноважень і визначення порядку взаємодії органів державної влади. Необхідність розв'язання цього завдання обумовлена конституційним принципом поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, що є одним з істотних елементів "системи стримувань і противаг" у механізмі реалізації державної влади, а також змішаною республіканською формою правління в Україні, з якою, у свою чергу, провідними вітчизняними науковцями пов'язується одна з основних державно-правових проблем взаємовідносин Президента України та органів виконавчої влади [6, с. 39].

Закон України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” [7] визначає систему державних органів спеціальної компетенції, які безпосередньо ведуть боротьбу з організованою злочинністю, та їх повноваження у зазначеній сфері. Водночас низка рішень Конституційного Суду України [11] щодо неконституційності окремих положень цього Закону України, по суті, виявила проблему визначення змісту повноважень Президента України та механізмів їх реалізації, яка має практичне значення для побудови оптимальної моделі визначення порядку взаємодії органів державної влади у сфері боротьби з організованою злочинністю.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми, вказує на те, що окремим питанням теоретичних проблем інституту президентства в Україні були присвячені дослідження в галузі теорії держави і права, конституційного права політичних інститутів і процесів, у інших галузевих юридичних та політичних науках. Ці питання розглядалися, зокрема, у працях таких провідних учених як В. Б. Авер’янов, В. І. Мельниченко, Н. Р. Нижник, В. Ф. Погорілко, Н. Г. Плахотнюк, В. О. Серьогін, С. Г. Серьогіна, С. Г. Стеценко, Ю. Н. Тодика, М. В. Цвік, В. М. Шаповал, Ю. С. Шемшученко, О. Н. Ярмиш та багатьох інших відомих науковців.

Сьогодні також приділяється значна увага адміністративно-правовим аспектам діяльності Президента України [8], розглядаються повноваження Президента України як суб’єкта кримінально-правової політики держави [9], суб’єкта адміністративно-політичної діяльності у сфері забезпечення внутрішньої безпеки [10]. Водночас зазначені наукові дослідження, розкриваючи різні аспекти функціонування інституту президентства, не у повній мірі дозволяють вирішити на необхідному рівні проблему управлінських впливів Президента України на діяльність органів державної влади, спрямовану на забезпечення боротьби з організованою злочинністю.

Метою статті є розкриття змісту повноважень Президента України як Глави держави і Гаранта додержання Конституції України та окреслення суті наукової проблеми щодо їх місця й ролі у сфері боротьби з організованою злочинністю.

Виклад основного матеріалу. У теорії управління, а також в адміністративному, конституційному, кримінальному та деяких інших галузях права повноваження розглядається як складова частина компетенції і статусу органу, посадової особи або особи, що виконує управлінські функції, передбачені для них законодавством (повноваження органу, посадове повноваження, службове повноваження). У цьому розумінні повноваження являє собою право (і одночасно обов’язок) відпо-

відного суб'єкта діяти у відповідній ситуації способом, передбаченим законом або іншим нормативно-правовим актом [11, с. 331].

Вітчизняні науковці, конкретизуючи ці положення зазначають, що повноваження органу держави є його “правообов’язком”, оскільки за наявності необхідних юридичних фактів орган не може не реалізовувати свої повноваження, водночас виступаючи як носій суб’єктивного права стосовно підвладного суб’єкта. В законодавстві для визначення конкретних повноважень владного органу використовуються дієслова у третій особі однини: “призначає”, “координує”, “керує” тощо, оскільки саме така форма дає можливість найбільш точно висловити “двоїсту” сутність повноважень: вказати права органу, водночас даючи зрозуміти неприпустимість їхнього незастосування [6, с. 44]. Водночас, як цілком слушно зауважують дослідники цієї проблеми, “орган є “правозобов’язаним” не тільки перед державою та суспільством, але й перед громадянином”. Стосовно Президента України зазначене знайшло своє закріплення у ч. 2 ст. 3 Конституції України [6, с. 44, 93]. Названі конституційні приписи устанавлюють, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави [5].

Конституція України встановлює, що Президент України є Главою держави і виступає від її імені. Він є Гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержанням Конституції, прав і свобод людини і громадянина (ст.102). Президент України забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави (ст. 102, 106). Президент України не може передавати свої повноваження іншим особам або органам. На основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, які є обов’язковими до виконання на всій території України (ст. 106) [5].

Як Глава держави Президент України наділений правом виступати від її імені як усередині держави, так і ззовні. Внутрішнє представництво держави здійснюється, зокрема, шляхом послань Президента України до народу, нагородження державними нагородами, здійснення помилування, вирішення питань громадянства. Зовнішнє – це представництво України на міжнародній арені як офіційне (під час укладення міжнародних договорів, ведення переговорів, призначення глав дипломатичних представництв), так і під час неофіційних візитів.

Статус Гаранта державного суверенітету і територіальної цілісності обумовлює обов’язок Президента України приймати рішення та виконувати дії, спрямовані на захист і зміцнення державного суверенітету, збереження цілісності та недоторканності території України в межах існуючих кордонів.

Важливим аспектом діяльності Президента України у цьому напрямі є припинення дій, що спричиняють розбалансованість функціонування органів різних гілок державної влади в Україні. Це відображено у праві Глави держави припинити повноваження Верховної Ради України, якщо протягом тридцяти днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися, припинити повноваження Прем'єр-міністра, членів уряду, керівників центральних органів виконавчої влади, голів місцевих державних адміністрацій, Генерального прокурора України, Голів Антимонопольного комітету України, Фонду державного майна, Державного комітету телебачення і радіомовлення України, скасовувати акти Кабінету Міністрів України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим і місцевих державних адміністрацій, звертатись до Конституційного Суду з питань щодо конституційності законів України та правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, (пп. 8–12, 14, 16, 30 ст.106, ч. 8 ст. 118, ст. 150 Конституції України) [5]. На думку О. Н. Ярмиша та В. О. Серьогіна в даному випадку “мова йде про заходи Президента щодо нейтралізації тих дій посадових осіб та органів державної влади, які вносять розлад у діяльність державного механізму, блокують його нормальне функціонування, йдуть у розріз із політичним курсом держави (незалежно від того, чи порушують ці дії національну безпеку або основні права громадян, чи ні)” [6, с. 190].

Установлене Основним Законом гарантування Конституції України покладає на Президента України обов'язок впливати на рішення органів законодавчої та виконавчої влади щодо прийняття відповідно до законодавчих та інших нормативно-правових актів, які порушують Конституцію України або не відповідають її вимогам. Для цього Президент України наділений повноваженнями щодо застосування права вето до прийнятих Верховною Радою України законів із наступним поверненням їх на повторний розгляд парламенту (п. 30 ч. 1 ст. 106 Конституції України) [5]. Президент України має право зупинити дію нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим з мотивів їх невідповідності Конституції України (ч. 2 ст. 137 Конституції України) [5]. Звернення Президента України до Конституційного Суду України є підставою для вирішення єдиним органом конституційної юрисдикції питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (ст. 150 Конституції України) [5].

Виступаючи Гарантом прав і свобод людини і громадянина Президент України вправі реалізовувати свої повноваження та виконувати необхідні дії по відношенню до органів усіх гілок і структур влади,

а також до рішень, які вони приймають, з метою захисту визначених прав і свобод.

Слід зауважити, що відповідно до ст. 22 Конституції України права і свободи людини і громадянина, закріплені Основним Законом, не є вичерпними [5]. Законом України від 17 липня 1997 р. № 495/97-ВР [12] ратифіковано Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, укладену між урядами держав-членів Ради Європи для забезпечення колективного гарантування певних прав, проголошених у Загальній декларації прав людини 1948 року [13]. Зазначені міжнародні документи містять більш широкий перелік прав і свобод людини, ніж визначено Конституцією України, що зумовлює застосування Президентом України також і права законодавчої ініціативи для забезпечення законодавчого врегулювання проблемних питань у цій сфері.

У перекладі з французької “гарант” (“garant”) означає порука, поручитель. У широкому розумінні правознавці цей термін визначають як державу, державний орган, установу, підприємство, організацію чи особу, які беруть на себе обов’язок нести відповідальність за невиконання певних зобов’язань. Гарант бере на себе ризик виконання цих зобов’язань [14, с. 74]. Отже, конституційні приписи, що визначають Президента України Гарантом, обумовлюють і його відповідальність перед державою, суспільством і громадянами за дотримання державного суверенітету, територіальної цілісності, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, а також його “правообов’язок” у разі настання певних обставин або подій (юридичних фактів) вчиняти дії та приймати відповідні рішення, спрямовані на забезпечення виконання вимог Основного Закону.

Водночас Конституція України безпосередньо не визначає відповідальності Президента України (як органу держави) за невиконання її приписів. Основний Закон передбачає дострокове припинення повноважень Президента України у випадку усунення його Верховною Радою України з поста у порядку особливої процедури імпічменту виключно у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину (ст. ст. 108, 111) [5]. Зазначене свідчить про персоналізований характер цих засобів впливу на Президента України, оскільки вони можуть бути застосовані тільки до конкретної особи, яка обіймає цей високий пост у певний період часу. В цьому також знаходить свій прояв специфіка Президента України як одноосібного (монократичного) органу держави, дії якого співпадають з публічними діями конкретного громадянина, який обіймає цей високий пост. Згадані конституційні норми, безумовно, є певним стримуючим фактором у діяльності Глави Української держави, особливо з огляду на правові позиції Конститу-

ційного Суду України, висловлені у Рішенні від 10 грудня 2003 р. № 19-рп/2003 у справі щодо недоторканості та імпідменту Президента України [15]. Зокрема, Конституційним Судом України визначено, що встановлена Конституцією України процедура імпідменту є єдиним способом притягнення Президента України до конституційної відповідальності й за своєю правовою природою не аналогічна обвинуваченню особи відповідно до норм Кримінально-процесуального кодексу України; імпідмент за своєю правовою природою є позасудовим конституційним процесом, за змістом якого парламент у разі вчинення злочину Президентом України може достроково припинити його повноваження, усунувши з поста; конституційна процедура розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпідменту здійснюється без порушення проти нього кримінальної справи.

У спеціальній літературі висловлюються думки, що реалізувати повноваження гаранта щодо найістотніших елементів державного життя без використання особливої дискреційної влади, що притаманна саме главі держави, неможливо [16, с. 72], що обґрунтовується відповідною позицією російських учених Б. Н. Баглай і Б. Н. Габричидзе, які зазначають, що “функція гаранта Конституції передбачає широке право Президента діяти на свій розсуд, виходячи не лише з букви, а й з духу Конституції і законів, надолужуючи прогалини в правовій системі і реагуючи на непередбачувані Конституцією життєві ситуації. Як Гарант прав і свобод громадян Президент зобов’язаний розробляти і пропонувати закони, а в разі їх відсутності приймати укази на захист прав і свобод окремих категорій громадян у боротьбі з організованою злочинністю тощо” [16, с. 247].

У теорії адміністративного права під дискреційною владою (дискреційним правом, дискреційними повноваженнями) прийнято розуміти свободу державного органу діяти на власний розсуд, оцінюючи ситуацію, обираючи один із кількох варіантів дій (або утримання від дій) чи один із варіантів можливих рішень [17, с. 125]. Однак головною ознакою дискреційних повноважень одноставно визначається надання такої свободи виключно законом, оскільки саме закон уповноважує державні органи на нормотворчу й правозастосовчу діяльність і закріплює ту чи інші форму виконавчо-розпорядчої діяльності [17, с. 126].

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Основного Закону України [5] органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов’язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. У пункті 31 частини 1 статті 106 Основного Закону України вказано, що Президент України здійснює повноваження, визначені Конституцією України, а ч. 2 ст. 106 Основного Закону України передбачає, що Президент

України видає укази та розпорядження на основі та на виконання Конституції і законів України [5].

Зважаючи на це повноваження Президента України повинні здійснюватись ним виключно згідно з конституційними приписами та в межах Основного Закону України. На нашу думку, є цілком слушною позиція фахівців, які з приводу дискреційності повноважень Президента України, обумовлених його статусом гаранта, наголошують, що “жодна соціальна цінність чи політична доцільність не можуть бути підставами для виходу за межі його конституційної компетенції, деталізованої в чинному законодавстві” [18, с. 257].

Визначення повноважень Президента України складовим елементом його компетенції [19], що обумовлює їх тісний взаємозв'язок з його функціями як органу держави [6, с. 187]. Функція органу держави вказує головний напрям його діяльності, шлях до загальної мети. Для вирішення конкретних завдань, що постають на цьому шляху, за органом юридично закріплюються певні потенційні можливості, які окреслюються у праві через вид і міру можливої й належної владної поведінки (повноваження), сферу її застосування (предметну підвідомчість) і територію дії (територіальну підвідомчість). Оскільки поняття “компетенція” складають повноваження, предметна і територіальна підвідомчість, то функції є напрямками реалізації (застосування) компетенції на шляху до поставленої перед органом мети: компетенція → функції → завдання → мета. Таким чином, компетенція органу є похідною від його функцій, вона за змістом є більш рухомою, динамічною, пристосованою до частіших змін [6, с. 47].

Наведене дозволяє зробити висновок, що приписи Основного Закону, за якими Президент України виступає гарантом, вказують мету, основні завдання та його функції як одного з вищих органів держави, визначаючи його місце та роль у механізмі державної влади та обумовлюючи широке коло повноважень глави Української держави, їх спрямування та зміст, особливості реалізації та застосування.

Повноваження Президента України мають державно-владний характер, що обумовлюється, насамперед, тим, що вони закріплюються за Президентом України безпосередньо в Основному Законі України, де визначено майже вичерпний їх перелік. Такий механізм закріплення повноважень деякі вчені називають “найбільш сутнісною” ознакою органів держави [20, с. 13]. Не менш вагоме значення має і те, що Президент України обирається шляхом всенародного голосування. Отримуючи прямиий мандат від народу, Президент України у своїх діях спирається на авторитет народу, який у Конституції України визначено носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні (ст. 5 Конституції України) [5].

Згідно з Конституцією України акти Президента України (укази та розпорядження) є обов'язковими до виконання на всій території України (ч.2 ст.106 Конституції України) [1]. Президент України вправі організувати реалізацію прийнятих ним рішень та охороняти їх від порушень. Президент України є складовою частиною системи органів держави, які діють не відокремлено, а спільно, перебувають у тісному взаємозв'язку, взаємодії й взаємозалежності [21]. За Конституцією України власні повноваження Президента України не можуть бути передані ним іншим особам або органам (ст. 106) [5].

Здійснюючи свої повноваження Президент України безпосередньо взаємодіє з органами виконавчої влади, які, в силу специфіки свого функціонального призначення, виступають одним із основних суб'єктів виконавчо-розпорядчої діяльності щодо практичної реалізації положень Конституції та законів України.

Президент України, виступаючи главою держави, не наділений Конституцією України правосуб'єктними ознаками органу виконавчої влади. Хоча, як відомо, до прийняття у 1996 році Конституції України Президент України певний час поєднував повноваження глави держави та глави виконавчої влади України.

За чинною нині Конституцією України Президент України не очолює Уряд і не є главою виконавчої влади. Водночас, за оцінкою науковців [22, с. 39], Президент України наділений широкими повноваженнями вищої виконавчої влади (він є Верховним Головнокомандувачем, має право законодавчої ініціативи, видає обов'язкові до виконання на всій території України укази та розпорядження, призначає значну кількість вищих посадових осіб держави). З огляду на це, науковці визначають Президента України "носієм" виконавчої влади [23] або "носієм повноважень" виконавчої влади [17, с. 76]. Застосовуючи саме такий підхід, який сьогодні можна визначити доктринальним, сучасна вітчизняна адміністративно-правова наука обґрунтовує сприйняття Президента України як суто функціональної складової виконавчої влади [24, с. 106].

Співвідношення повноважень Президента України (який конституційно не включений до жодної з гілок державної влади) і Кабінету Міністрів України (за яким конституційно закріплено статус вищого органу в системі органів виконавчої влади України) вітчизняними вченими визначається як найважливіша державно-правова проблема [25, с. 39]. Ця проблема, насамперед, пов'язана з багатоваріантністю практичних рішень і позицій, що виникають у цьому напрямі. На зазначений стан справ впливають такі фактори як: ключова роль повноважень Президента України у "системі стримувань і противаг", наявність якої обумовлена необхідністю забезпечення реалізації конституційного

принципу поділу державної влади в Україні на законодавчу, виконавчу та судову; конституційно закріплена організаційна відокремленість Президента України як одного з вищих органів держави, про що, насамперед, свідчить наявність у Конституції України окремого розділу, присвяченого Президенту України; дуалізм виконавчої влади в Україні, який знаходить свій прояв у тісному функціональному зв'язку Президента України (через обсяг його повноважень) з органами виконавчої влади України на всіх рівнях.

Чинна Конституція України відводить дві спеціальні статті, присвячені повноваженням Президента України (ст. 106) та повноваженням Кабінету Міністрів України (ст. 116) [5]. Уважний аналіз їх положень дозволяє виявити певну відмінність у визначенні юридичних підстав для здійснення названими органами своїх повноважень. Так, Президент України може здійснювати повноваження, передбачені виключно Конституцією України (п. 31 ч. 1 ст. 106), яка містить майже вичерпний їх перелік. Тоді як Уряд виконує функції, визначені Конституцією та законами України, актами Президента України (п. 10 ст. 116). Наведені конституційні приписи формально не узгоджуються з іншими положеннями Основного Закону, які передбачають, що організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України визначаються Конституцією і законами України (ч. 2 ст. 120), а також зобов'язують Президента України видавати укази та розпорядження виключно на основі та на виконання Конституції та законів України (ч. 3 ст. 106) [5]. За формального підходу до цих норм, можна зробити припущення, що прийняття Верховною Радою України Закону України "Про Кабінет Міністрів України" [8] позбавило Президента України можливості визначати функції Кабінету Міністрів України. Однак таке припущення буде невірним, оскільки цей Закон України містить окремий розділ, присвячений повноваженням Кабінету Міністрів України у відносинах з Президентом України, де визначено обов'язок Уряду України забезпечувати виконання актів Президента України (ст. 25).

Ураховуючи те, що повноваження органу держави є похідними від його функцій [6], зазначені конституційні приписи говорять про певну прерогативність повноважень Президента України визначати своїми актами (указами та розпорядженнями) напрями діяльності Кабінету Міністрів України. Однак реалізація цих повноважень Президента України повинна здійснюватись виключно на основі та на виконання Конституції та законів України. Крім того, наведений приклад формальних правових колізій актів конституційного законодавства України свідчить про можливість опосередкованого закріплення повноважень Президента України у законах та інших нормативно-правових актах через визначення повноважень органів виконавчої влади, що по суті не

змінює обсягу та можливості визначальних управлінських впливів Президента України на функціонування Кабінету Міністрів України.

Подальший аналіз ст.ст. 106 та 116 Конституції України [5] дозволяє виявити декілька сфер, які становлять спільний предмет діяльності (є підвідомчими) як Президента України, так і Кабінету Міністрів України, а саме: зовнішньополітична діяльність; національна безпека; оборона; додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина; організація та функціонування системи органів виконавчої влади України. Водночас повноваження Президента України та Кабінету Міністрів України у цих сферах за своїм обсягом не є тотожними. У статті 106 Конституції України прямо встановлено керівництво Президента України зовнішньополітичною діяльністю, національною безпекою та обороною, а ст. 102 Основного Закону [5] наділяє його статусом гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Тоді як відповідно до ст. 116 Конституції України Кабінет Міністрів України забезпечує здійснення зовнішньої політики держави, здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю, вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Повноваження Президента України щодо керівництва у названих сферах і механізм їх реалізації поряд із повноваженнями Кабінету Міністрів України знайшли своє більш деталізоване відображення, зокрема, у законах України “Про міжнародні договори України” [26], “Про оборону України” [27], “Про основи національної безпеки України” [4].

Важливим є те, що у Законі України “Про основи національної безпеки України” [4] людина і громадянин – їхні конституційні права і свободи, суспільство – його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси, держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканість, – визначені об’єктами національної безпеки (ст. 3). Закріплення на законодавчому рівні цих положень і конституційний статус гаранта по суті обумовлює повноваження Президента України як його “правообов’язки” ставити перед Кабінетом Міністрів України завдання щодо життя та здійснення необхідних заходів стосовно вирішення тих чи інших проблемних питань у спільних сферах діяльності у разі виникнення певних обставин, зокрема, загрози національній безпеці у вигляді поширення організованої злочинності та корупції.

Розглянутий у даному дослідженні обсяг повноважень Президента України як глави держави та гаранта може створити враження що-

до повної залежності всіх органів виконавчої влади України у їх діяльності від його рішень. Водночас, провідні науковці у фаховій літературі [22, с. 45] наголошують, що Конституція України не заперечує самостійності Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади України у реалізації своїх завдань і функцій, визначених відповідно до Конституції та законів України, прийняття яких, як відомо, належить до виключних повноважень Верховної Ради України (ст. 85 Конституції України) [5].

Конституційні повноваження Президента України знаходять свій прояв у відповідних організаційно-управлінських впливах на діяльність органів виконавчої влади та Кабінету Міністрів України, що відображається у відповідних указах і розпорядженнях глави Української держави.

Так, нещодавно схвалена Указом Президента України Концепція державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю [28] визначає низку заходів, спрямованих на зменшення проявів організованої злочинності, зміцнення соціальної та політичної стабільності у державі, зростання довіри інститутів громадянського суспільства до органів державної влади, підвищенню рівня захищеності громадян від злочинних посягань, розширення та поглиблення діалогу між суспільством і владою, зміцнення позитивного іміджу України у світі та її інвестиційної привабливості. Зазначена Концепція передбачає реалізацію цих заходів протягом 2011–2017 років. Указ Президента, яким цю Концепцію затверджено, визначає завдання Кабінету Міністрів України розробити та затвердити план заходів щодо її реалізації.

Підсумовуючи викладене можна зробити висновок про те, що повноваження Президента України як Глави держави та Гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина мають визначальну роль у сфері боротьби з організованою злочинністю та поширенням корупції у нашій державі. Їх зміст у цій сфері полягає у забезпеченні гарантованих Конституцією України безпеки людини і громадянина, держави і суспільства від масштабних злочинних посягань, що становлять реальну загрозу національній безпеці України. Статус Глави держави та Гаранта наділяє Президента України значним обсягом повноважень, які знаходять своє виявлення в організаційно-управлінських впливах на діяльність інших органів держави у цій сфері. Водночас реалізація Президентом України своїх конституційних повноважень не може виходити за межі, визначені Конституцією та законами України, які, у свою чергу, визначають також повноваження та механізми їх реалізації й інших органів держави, з якими Президент України вступає у взаємодію в процесі своєї діяльності.

Законодавче визначення поширення організованої злочинності та корупції одними з чинників, що реально загрожують національній безпеці України, зумовлює необхідність застосування у сфері боротьби із цими суспільно-небезпечними явищами такого принципу забезпечення національної безпеки як розмежування повноважень органів державної влади та визначення порядку їх взаємодії. Внаслідок цього важливого значення набуває **необхідність подальших досліджень** організаційно-правових механізмів реалізації повноважень Президента України як одного з вищих органів державної влади у нашій країні та особливостей правового регулювання організаційного забезпечення діяльності Президента України як одноособового (монократичного) органу держави.

Список використаних джерел

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – К. : ТОВ “Вид-во “Юрид. думка”, 2007. – 992 с.
2. Офіційний сайт Національної розвідувальної ради США / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dni.gov/nic/NIC_globaltrend2015.html.
3. Шостко Е. Імітація боротьби [Електронний ресурс] / Е. Шостко // “Зеркало недели”. – 2007. – № 30. – 18 авт. – Режим доступу : http://zn.ua/LAW/imitatsiya_borby-50922.html.
4. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964–IV / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
5. Конституція України від 28 черв. 1996 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
6. Яриш О. Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні : підручник / Яриш О. Н., Серьогін В. О. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 672 с.
7. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3341–XII / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
8. Рибалка Н. О. Адміністративно-правові аспекти діяльності Президента України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Н. О. Рибалка ; Акад. упр. М-ва внутр. справ України. – К., 2009. – 18 с.
9. Митрофанов А. А. Основні напрямки кримінально-правової політики в Україні: формування та реалізація / А. А. Митрофанов. – Одеса : Вид-во Одес. юрид. ін-ту НУВС, 2004. – 132 с.
10. Пономаренко Г. О. Адміністративно-правові засади управління у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Г. О. Пономаренко ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2008. – 39 с.

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

11. Тихомирова Л. В. Юридическая энциклопедия / Тихомирова Л. В., Тихомиров М. Ю. ; [под ред. М. Ю. Тихомирова]. – М. : 1999. – 526 с.
12. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Закон України від 17 черв. 1997 р. № 495/97-ВР / [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://portal.rada.gov.ua/>
13. Загальна декларація прав людини 1948 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
14. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт. : В. К. Гіжевський, В. В. Головченко, В. С. Ковальський (кер.) [та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
15. Рішення Конституційного Суду України від 10 груд. 2003 р. № 19-рп/2003 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ccu.gov.ua/uk/index>.
16. Баглай Б. Н. Конституционное право Российской федерации / Баглай Б. Н., Габричидзе Б. Н. – М., 1996. – 678 с.
17. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Факт, 2003. – 384 с.
18. Годованець В. Ф. Конституційне право України : навч. посіб. / В. Ф. Годованець. – К. : МАУП, 2005. – 360 с. – Бібліогр. : с. 347–355.
19. Серьогіна С. Г. Теоретичні аспекти компетенції Президента України / С. Г. Серьогіна // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. – Харків : Ун-т внутр. справ, 1998. – Вип. 3–4. – С. 170–177.
20. Общая теория государства и права: Академический курс : [в 2-х т.] / [под ред. М. Н. Марченко]. – М. : “Зерцало”, 1998. – Т. 1 Теория государства. – 416 с.
21. Плахотнюк Н. Г. Институт президентства в Украине: становления та розвитку / Плахотнюк Н. Г., Мельниченко В. І. – К. : Вид. дім. “Максимус”, 2004. – 224 с.
22. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади : навч. посіб. / Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко [та ін.] ; [за заг. ред. проф. Н. Р. Нижник]. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 164 с.
23. Шаповал В. М. Президент України і виконавча влада / В. М. Шаповал // Виконавча влада і адміністративне право / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К., 2002. – С. 41–43.
24. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. / С. Г. Стеценко. – [вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К. : Атіка, 2009. – 640 с.
25. Тодыка Ю. Н. Президент Украины: конституционно-правовой статус / Ю. Н. Тодыка ; [отв. ред. Цвик М. В., Погорилко В. Ф.] ; Нац. юрид. акад. Украины им. Ярослава Мудрого ; Акад. правовых наук Украины. – Х. : Факт, 1999. – 254 с.
26. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 черв. 2004 р. № 1906–IV / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
27. Про оборону України : Закон України від 6 груд. 1991 р. № 1932–XII / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

28. Про Концепцію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю : Указ Президента України від 21 жовт. 2011 р. № 1000/2011 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/>.

Целью исследования, результаты которого изложены в этой статье, является раскрытие содержания полномочий Президента Украины как главы государства и гаранта и определение содержания научной проблемы их места и роли в сфере борьбы с организованной преступностью.

The study results are presented in this article is to outline the contents of the powers of the President of Ukraine as the head of state and guarantor of, and determine the content of scientific problems concerning their place and role in the fight against organized crime.

Стаття надійшла до редакції журналу 30 листопада 2011 року.